

Hämeen Pelastusliiton toimintaohje epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn

Ohje sisältää:

- I. Toimintaohje epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn tapauksissa, jotka eivät johda viranomaiskäsittelyyn rikoksena
- II. Toimintaohje rikosepäilyjen/seksuaalirikosepäilyjen käsittelyyn

Toimintaohjetta sovelletaan kaikessa liiton toiminnassa. Järjestötoiminnassa kaikkien tapahtumien järjestäjien tulee perehtyä tähän ohjeeseen, välittää tietoa ohjeesta ja toimia sen mukaisesti.

Nuorisotyön vastuutoimijoiden (puheenjohtaja, alueohjaajat ja vara-alueohjaat, kesäleiripäällikkö, talvileiripäällikkö, leirin turvahenkilöstö) edellytetään toimeen ryhtyessään suorittavan [vastuullisen valmentajan verkkokurssin](#).

Toimintaohje on julkinen.

Toimintaohje on hyväksytty Hämeen Pelastusliiton hallituksessa 21.9.2022

I. Toimintaohje epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn tapauksissa, jotka eivät johda viranomaiskäsittelyyn rikoksena

1. Epäasiallisen käytöksen tapauksiin puututaan

Kun henkilö kokee vääryyttä ja ilmoittaa siitä, tilanteeseen puututaan välittömästi. Asiaan suhtaudutaan vakavasti ja sen selvittäminen aloitetaan.

Kun kyse on tapauksen ilmoituksen vastaanotosta, yhteydenottajaa kiitetään yhteydenotosta ja häntä kuunnellaan kiireettömästi. Pahoitellaan henkilön kokemaa epäasiallista kohtelua ja otetaan hänen ilmaisemansa huoli vakavasti. Otetaan vastuu tapahtuneesta ja asian eteenpäinviemisestä. Ennen asian selvittämistä ei luvata yhtä tai toista lopputulemaa asialle. Luvataan seuraava yhteydenottoaika ja pidetään siitä kiinni, vaikka asia ei olisikaan vielä edennyt.

Tapauksesta kirjataan ylös:

- Tapauksen/ilmoituksen sisältö
- Päivämäärä
- Kuka on tapahtuman todennut / ottanut tiedon tapahtuneesta vastaan
- Ilmoittajan nimi ja yhteystieto, jos se on tiedossa

Jos ilmoituksen vastaanottaja on muu kuin tapahtuman johtaja tai tapahtumaan nimetty turvavastaava, niin hän toimii kuten yllä ja toimittaa valituksen asiasta vastaavalle henkilölle tapahtumassa.

2. Päätetään, kuka tapausta käsittelee

Heti tapauksen jälkeen päätetään, kuka tapausta käsittelee ja käsittely tehdään mahdollisimman pian tapahtumasta/ilmoituksesta.

Tapahtuman johtaja, esim. leiripäällikkö tai tapahtumaan etukäteen nimetyt turvavastaavat ensi sijassa käsittelevät ilmoituksia. Jokaisessa tapauksessa on kuitenkin huomioitava käsittelijöiden puolueettomuus erikseen. Valituksen tai huolen aiheet voivat nostaa voimakkaita tunteita, joten on tärkeää, että reilun prosessin takaamiseksi asiaa käsittelevät henkilöt eivät suoraan liity tapaukseen. Jos tapahtumassa ei löydy tarpeeksi puolueettomia henkilöitä käsittelemään tapausta, otetaan yhteyttä liiton toiminnanjohtajaan tai liiton hallituksen puheenjohtajaan.

Joissain tapauksissa voi oma palokunnan aikuinen olla sopiva henkilö käsittelemään tapausta, esimerkiksi ryhmän tai palokunnan sisäisissä kiusaamistapauksissa. Varmistetaan, että tapausta käsittelevä henkilö saa tarvittaessa tukea.

3. Arvioidaan rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tarve

Arvioidaan yhdessä tapauksen käsittelijöiden kanssa, onko kyseessä laiton toiminta vai itse selvitettävä tapaus. Jos on epävarma siitä, onko kyseessä rikos voit kysyä neuvoa suoraan poliisilta tai Rikosuhripäivystyksestä (www.riku.fi). Jos ilmoituksen vastaanottanut henkilö tekee rikosilmoituksen, mahdollisen rikoksen jatkokäsittely jätetään viranomaisille. Tapahtuman sääntöjen vastaiseen muuhun toimintaan voidaan noudattaa tavallista kurinpidollista prosessia.

Jos huoli herää alaikäisen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, on perusteltua tehdä lastensuojeluilmoitus. Neuvoa voi pyytää ottamalla yhteyttä oman alueen päivystävään lastensuojelun sosiaalityöntekijään.

4. Osapuolten kuuleminen, kun ei ole syytä epäillä rikosta

Kaikilla osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi. Nämä kuulemiset kirjataan ylös ja kuullut henkilöt saavat mahdollisuuden lukea heistä kirjatut tiedot kuulemisen jälkeen. Kirjauksiin merkitään seuraavat asiat:

- ketä on kuultu
- milloin
- ketkä ovat olleet paikalla
- kuulemisten sisältö
- mitä on sovittu jatkosta

Osapuolia kuullaan luottamuksellisesti. Kun kuullaan alaikäisiä, täytyy vanhempia informoida ja saada heiltä lupa, sekä antaa heille mahdollisuus olla mukana kuulemisessa. Vanhempia tulee informoida jälkikäteen, mistä on puhuttu, ja millaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty.

On tärkeää, että kuulemisessa kerrotaan, miksi henkilöä kuullaan, ei kyseenalaisteta hänen kertomaansa ja kerrotaan, miten prosessi tulee etenemään. Nuorille ja vanhemmille voi kertoa tukipalveluista, joita on listattu <https://www.palokuntaan.fi/toimintaohjeita-ja-apua>

Voi myös olla, että ilmoittaja haluaa syystä tai toisesta pysyä tuntemattomana tai ilmoitus tulee kolmannelta osapuolelta. Tällaisissa tilanteissa pyritään kuulemaan osapuolia yleisesti. Esimerkiksi jos ilmoituksen tekijä on vanhempi, mutta ei tiedetä kuka, voidaan kokemuksia ja palautetta kerätä vanhemmilta yleisesti ja luottamuksellisesti.

5. Päätökset

Tehdään päätös jatkotoimenpiteistä. Kaikessa toiminnassa on ensisijaisena oltava lapsen tai nuoren etu.

Peruseriaate on, että sääntöjen rikkomiseen puututaan aina ja säännöt koskevat kaikkia tapahtumaan osallistuvia, niin toimihenkilöitä kuin nuoria ja vieraita. Kurinpitotoimet riippuvat teon vakavuudesta ja toistuvuudesta. Kurinpitotoimia ovat nuhtelu, varoitus ja poistaminen tapahtumasta. Kun asia on käsitelty, niin siihen ei palata, eikä se saa vaikuttaa henkilön toimintamahdollisuuksiin jatkossa. Kurinpitotoimista ilmoitetaan aina alaikäisen lapsen vanhemmille ja palokunnan vastuuhenkilölle sekä tarvittaessa palokunnan päällikölle. Päätöksen tapahtumasta poistamiseen tekee tapahtuman johtaja tai tapahtumaan nimetty turvavastaava tai heidän nimetyt varahenkilönsä. Tapahtumasta poistuminen tapahtuu asianomaisen omalla kustannuksella.

Liiton johtoa (hallituksen puheenjohtaja sekä toiminnanjohtaja) tulee informoida kaikista häirintä- ja väkivaltatapauksista.

6. Kirjallinen yhteenveto

Käsittelystä tehdään kirjallinen yhteenveto. Yhteenvetoon kirjataan toimenpiteet, kuulemiset ja tehdyt päätökset. Yhteenvetoja säilytetään vain sovitussa paikassa. Yhteenvedot toimitetaan säilytettäväksi liiton toimistolla tietosuojalain mukaisesti lukitusti enintään 5 vuotta tapahtumasta, ellei muu säännös toisin määrää.

7. Päätöksen julkittaminen

Päätöksestä informoidaan asiaankuuluvia henkilöitä. Jos ilmoitus on tullut suoraan yksityishenkilöltä, esimerkiksi vanhemmalta tai palokuntanuorelta, kerrotaan hänelle prosessin etenemisestä ja ratkaisusta perusteluineen.

On pohdittava, milloin asiasta viestitään muille tapahtumassa mukanaoleville. Häirintä- ja väkivaltatapauksissa aihetta on suositeltavaa käsitellä vielä kurssilla tai ryhmässä ja antaa tapahtumaan osallistuneille mahdollisuus tulla puhumaan asiasta myös myöhemmin.

Koko prosessissa on huomioitava läpinäkyvyys, reiluus ja avoimuus. Kaikkia nuoria, vanhempia, ohjaajia, kouluttajia ja toimihenkilöitä on kohdeltava tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti.

8. Yleisohjeet tapahtumien ohjeistukseen (esim. nuorten leirit); miten osallistujia ohjeistetaan aiheesta ennen tapahtumaa

Tapahtumaan osallistuvia tulee ohjeistaa viimeistään tapahtuman alkaessa, esim. seuraavasti:

Toimi näin, jos koet tai todistat epäasiallista kohtelua

1. Jos sinuun kohdistuu häirintää

Yritä ottaa asia puheeksi henkilön kanssa, joka on mielestäsi syyllistynyt häirintään. Jos tämä ei tunnu luonteelta tai asia ei ratkea puhumalla, voit olla yhteydessä tapahtuman vastaavaan tai turvavastaavaan.

- Kerro häiritsijälle, että hänen käyttöksensä tuntuu ikävältä ja pyydä häntä lopettamaan.
- Poistu tilanteesta halutessasi.
- Kerro tilanteesta turvalliselle ja luotettavalle aikuiselle; mitä tapahtui ja keitä oli paikalla.

2. Jos todistat häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua

- Puutu tilanteeseen ja/tai pyydä apua sellaiselta henkilöltä, joka voi puuttua.
- **ÄLÄ JÄTÄ KAVERIA YKSIN!**
- Auta häntä poistumaan tilanteesta.

II. Toimintaohje rikosepäilyjen/seksuaalirikosepäilyjen käsittelyyn

1. Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen poliisille voi tehdä kuka vain, mutta parasta olisi, jos rikosilmoituksen tekee henkilö, jolle alaikäinen uhri on kertonut rikoksesta. Jos uhri on täysi-ikäinen ja kieltää rikosilmoituksen teon, on tätä toivetta kunnioitettava, vaikka hän olisi ollut tapahtumaaikaan alaikäinen.

Sinulla on aina velvollisuus tehdä rikosilmoitus, jos epäilet, että henkilö suunnittelee mm. raiskausta, törkeää raiskausta tai törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (RL 15:10).

Kun teet rikosilmoituksen, poliisi harkitsee, onko syytä epäillä rikosta, ja tarvittaessa käynnistää esitutkinnan. Ilmoittaja ei saa rikostutkinnan etenemisestä tietoja. Myöskään tutkimatta jättämisestä ei saa päätöstä. Tietoja saa vain asianomistaja.

Hyvin vähäisin tiedoin tehdyt ilmoitukset eivät välttämättä etene esitutkintaan. Hyvä nyrkkisääntö on, että jos uhri on tiedossa, rikosilmoitukseen on tarpeeksi tietoja. Tekijää ei tarvitse olla yksilöitynä.

2. Keskeneräisestä rikostutkimuksesta tiedottaminen ei kuulu tapahtuman vastaaville

Toisen kunniaa loukkaavan tiedon levittämisestä voi joutua vastuuseen. Esimerkiksi, jos tapahtumassa toiminutta ohjaajaa epäillään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ei tästä saa kertoa eteenpäin, ennen kuin syyte on nostettu.

Epäasialliseen käytökseen tulee puuttua, mutta ei leimata rikoksesta, jos syytettyä ei ole nostettu.

Tapahtumasta ilmoitetaan aina alaikäisen lapsen vanhemmille ja palokunnan vastuuhenkilölle sekä tarvittaessa palokunnan päällikölle. Jos viranomainen ei poista henkilöä tapahtumasta voi tapahtuman johtaja tai tapahtumaan nimetty turvavastaava tai heidän nimetyt varahenkilönsä tehdä päätöksen henkilön poistamisesta. Tapahtumasta poistuminen tapahtuu asianomaisen omalla kustannuksella.

Liiton johtoa (hallituksen puheenjohtaja sekä toiminnanjohtaja) tulee informoida kaikista tapahtuneista rikosepäilytapauksista. Rikosepäilytapauksissa liiton hallitus voi päättää, ettei asiaosainen saa toistaiseksi osallistua toimintaan, jos siitä koetaan olevan vaaraa toiminnalle.

3. Syytteen nostamisen jälkeen

Rikoksen tapahtuminen vaikuttaa koko yhteisöön. Liitto ottaa vastuu tapahtuneesta ja viestittää toimenpiteistä jatkossa, vastaavien tilanteiden estämiseksi. Tapahtumaan osallistuneille nuorille on tarjottava tilaisuus puhua asiasta ja tarvittaessa ohjata lisäavun piiriin.

Tahoja, jonne nuoren voi ohjata:

- Koulupsykologi
- Koulukuraattori
- Kunnalliset terveyspalvelut/terveyskeskus
- Tyttöjen tai Poikien talon palvelut
- Erilaiset puhelin ja chat tukipalvelut. Listattu <https://www.palokuntaan.fi/toimintaohjeita-ja-apua>

4. Seksuaalirikokset tutkii aina poliisi

Jos on syytä epäillä seksuaalirikosta, tapahtumassa ei käynnistetä tavanomaista käsittelyprosessia. Itsenäisesti tehty lisäselvittely voi haitata myöhemmin alkavaa rikostutkintaa. Rikosta epäillessä on rikoksen tutkiminen jätettävä aina poliisille.

Seksuaalirikokset on määritelty rikoslain 20 luvussa. Ollessasi epävarma siitä, onko syytä epäillä seksuaalirikosta, konsultoi aina poliisia tai kysy neuvoa asiantuntijalta tai leirin turva-aikuisilta. Informoi asiasta aina leirin turva-aikuisia. Voit kysyä neuvoa kertomatta uhrin nimeä.

- Poliisi
- Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/fi/yhteystiedot/>

5. Seksuaalirikoksen uhrin kohtaaminen

Jos lapsi tai nuori kertoo sinulle joutuneensa seksuaalirikoksen uhriksi, kuuntele rauhallisesti, usko hänen kertomaansa ja kiitä häntä luottamuksesta. Kerro, ettei tapahtunut ole hänen syytään. Älä johdattele tai painosta häntä kertomaan lisää. Voit kysyä esimerkiksi "Mitä sitten tapahtui?" tai "Kerrotko siitä lisää?". Pysy neutraalina ja kirjaa lapsen tai nuoren kertoma ylös käyttäen samoja ilmauksia kuin hän käytti. Kerro lapselle, mitä seuraavaksi tapahtuu, kuten että velvollisuutesi on ilmoittaa asiasta eteenpäin. Älä altista lasta aikuisten selvittelyille asiasta. Pidä huoli, että tieto tapahtuneesta saavuttaa lapsen huoltajan. Jos tilanne on akuutti, soita hätänumeroon 112.

Vaikka et kuulisi seksuaalirikoksesta suoraan uhrilta, epäily voi herätä myös toisen osapuolen kertomuksesta tai muusta arveluttavasta käytöksestä. Kysy asiasta suoraan uhrilta, jos mahdollista.

6. Lastensuojeluilmoitus

Jos epäilet alaikäiseen kohdistuvaa seksuaalirikosta, on tilanteesta suositeltavaa tehdä myös lastensuojeluilmoitus. Kaikki voivat tehdä lastensuojelu- ja rikosilmoituksen.

Lastensuojeluilmoitus tehdään lapsen asuinkunnan sosiaalitoimeen. Kiireellisissä tapauksissa ilmoitus voidaan tehdä hätäkeskukseen tai sosiaalipäivystykseen. Yksityishenkilö pystyy tekemään ilmoituksen anonyyminä, mutta viranomaisen on aina ilmoitettava nimensä ilmoitusta tehdessään. Voit ottaa yhteyttä oman alueen päivystävään lastensuojelun sosiaalityöntekijään ja kysyä neuvoa.